

ТЕМА 4. КАЗНАЧЕЙСЬКЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ БЮДЖЕТІВ ЗА ВИДАТКАМИ

4.1. Загальна характеристика державних видатків.

4.2. Розпорядники бюджетних коштів.

4.1. Загальна характеристика державних видатків

Бюджет завжди був важливим інструментом впливу на розвиток економіки та соціальної сфери. Видатки бюджетів на розвиток економіки повинні спрямовуватися насамперед на стабілізацію економіки, створення необхідних умов для зростання економічного потенціалу держави.

Згідно з Бюджетним кодексом України № 2456-VI від 08.07.2010 р., **видатки бюджету** – це кошти, що спрямовуються на здійснення програм та заходів, передбачених відповідним бюджетом.

До *видатків бюджету не належать*: погашення боргу; надання кредитів з бюджету; розміщення бюджетних коштів на депозитах; придбання цінних паперів; повернення надміру сплачених до бюджету сум податків і зборів (обов'язкових платежів) та інших доходів бюджету, проведення їх бюджетного відшкодування.

У Кодексі наводиться також термін ***витрати бюджету***, під яким слід розуміти видатки бюджету, надання кредитів з бюджету, погашення боргу та розміщення бюджетних коштів на депозитах, придбання цінних паперів.

Групування видатків здійснюється відповідно до бюджетної класифікації, особливістю якої є чітке розмежування видатків за економічними ознаками з детальним розподілом коштів за їх предметними ознаками (заробітна плата, нарахування на неї, такі виплати населенню як трансферти тощо). Такий розподіл дає можливість виділити захищені статті бюджету та забезпечує єдиний підхід до всіх отримувачів бюджетних коштів з точки зору виконання бюджету. Щодо економічної класифікації, то з 01.01.2013 року діє нова економічна класифікація видатків. Наказом Міністерства фінансів України № 754 від 21.06.2012 року затверджено Інструкцію щодо застосування економічної класифікації видатків.

Види класифікацій видатків бюджету

1. Функціональна класифікація видатків бюджету (КФКВ) за функціями, з виконанням яких пов'язані видатки.

2. Економічна класифікація видатків бюджету (КЕКВ) за економічною характеристикою операцій, при проведенні яких здійснюються ці видатки.

3. Відомча класифікація видатків (КВКВ) за ознакою головного розпорядника коштів.

4. Програмна класифікація видатків бюджету (КПКВ) застосовується при формуванні бюджету за програмно-цільовим методом.

Функціональна класифікація здійснюється відповідно до основних функцій держави, які наведені як розподіл видатків за підрозділами.

Виділяють три рівні функціональної класифікації: перший рівень – розділи, в яких визначаються видатки бюджетів на виконання загальних функцій держави та місцевого самоврядування. Наприклад, 0100 – загальнодержавні функції, 0200 – оборона, 0300 – громадський порядок, безпека та судова влада,

0400 – економічна діяльність, 0500 – охорона навколишнього природного середовища тощо;

другий рівень – підрозділи та групи, в яких конкретизуються напрями використання бюджетних коштів відповідно до функцій держави чи місцевого самоврядування в межах відповідних розділів. Наприклад, розділ “Функціонування виконавчої влади” – 010200;

третій рівень – цільові видатки за конкретними напрямами діяльності головних розпорядників бюджетних коштів у межах відповідних підрозділів. Наприклад, розділ “Духовний та фізичний розвиток” – 0800; підрозділ “Культура та мистецтво” – 0820; конкретні напрями діяльності головних розпорядників коштів: художні колективи, концертні та циркові організації – 0822; творчі спілки – 0824, заповідники – 0827 тощо.

Економічна класифікація видатків бюджету визначає конкретне спрямування коштів, тобто їх предметно-цільове призначення і передбачає такі їх види:

поточні видатки (код 2000) – витрачання бюджетною установою ресурсів на поточні цілі: видатки на оплату праці всіх працівників бюджетних установ (організацій), а також грошове забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу згідно з установленими посадовими окладами, ставками або розцінками, матеріальну допомогу, зокрема видатки на премії та інші види заохочень чи винагород відповідно до законодавства;

обслуговування боргових зобов’язань (код 2400) – обслуговування внутрішніх боргових зобов’язань (код 2410) та обслуговування зовнішніх боргових зобов’язань (код 2420);

поточні трансферти (код 2600) – належать видатки на надання субсидій, дотацій, поточних трансфертів юридичним особам, іншим бюджетам;

соціальне забезпечення (код 2700) – виплата всіх видів соціальної допомоги, пільг, субсидій; стипендій; пенсій; путівок на оздоровлення. Податок на доходи фізичних осіб та всі платежі відповідно до законодавства з цих сум передбачаються за цим самим кодом;

інші видатки (код 2800) – це видатки, які не пов’язані з придбанням товарів та послуг установами;

нерозподілені видатки (код 2900) – це видатки з резервного фонду Кабінету Міністрів України та фондів непередбачених видатків Ради Міністрів Автономної Республіки Крим, обласних та місцевих адміністрацій, виконкомів місцевих рад. Кошти резервного фонду відповідного бюджету можуть використовуватися на здійснення поточних, капітальних видатків та надання кредитів;

капітальні видатки (код 3000) – платежі для придбання основного капіталу, створення державних запасів і резервів, землі і нематеріальних активів;

капітальні трансферти (код 3200) – це невідплатні односторонні платежі органів управління, які не ведуть до виникнення або погашення фінансових вимог. Вони передбачені на придбання капітальних активів, компенсації втрат, пов’язаних з пошкодженням основного капіталу, або збільшення капіталу одержувачів бюджетних коштів. До цієї категорії включаються також трансфертні платежі підприємствам для покриття збитків, акумульованих ними протягом низки років, або таких, які виникли в результаті надзвичайних

обставин. За цією категорією здійснюються видатки на капітальні трансфerti підприємствам (установам, організаціям), органам державного управління інших рівнів, урядам зарубіжних країн та міжнародним організаціям і населенню.

Відомча класифікація видатків бюджету дає можливість здійснювати аналіз і контроль за витрачанням бюджетних коштів. Вона засвідчує, якому міністерству, відомству спрямовуються кошти, тобто містить перелік головних розпорядників бюджетних коштів. На основі такої класифікації органи ДКСУ та місцеві фінансові органи ведуть реєстр формування і використання фінансових ресурсів розпорядниками бюджетних коштів.

Наприклад, код Міністерства освіти і науки України – 220, Міністерства фінансів України – 350, Антимонопольного комітету України – 601, Рахункової палати України – 651, Житомирської обласної державної адміністрації – 776 тощо.

Відомча класифікація видатків бюджету затверджується: для Державного бюджету України – Міністерством фінансів України; визначається відповідно до Закону України “Про Державний бюджет України” (частина друга ст. 22 Бюджетного кодексу України); для бюджетів місцевого самоврядування – міністром фінансів Автономної Республіки Крим, керівником місцевого фінансового органу і визначається відповідно до рішення про місцевий бюджет (частина третя ст. 22 Бюджетного кодексу України).

Програмна класифікація видатків бюджету застосовується під час формування бюджету за програмно-цільовим методом і щорічно визначається у Законі України “Про Державний бюджет України” на конкретний бюджетний рік відповідно до вимог Бюджетного кодексу України.

Відповідно, планування видатків з Державного бюджету проводиться за певними напрямками – програмами – оплати видатків бюджетної установи. Наприклад, військова частина може отримувати фінансування за програмами на оплату праці особового складу та проведення видатків на тилове забезпечення тощо.

Обов’язковою умовою є відповідність коду конкретної бюджетної програми до відповідного коду нової функціональної класифікації видатків бюджету, що забезпечить можливість автоматичного групування показників бюджетних програм за функціональною класифікацією.

У більшості випадків за базу визначення бюджетної програми беруться бюджетні призначення окремого головного розпорядника за функціональною класифікацією, аналізується його організаційна структура для визначення відповідальних виконавців і детально визначається мета бюджетної програми, яку необхідно досягнути, і завдання, які необхідно виконати для досягнення цієї мети за рахунок відповідного бюджетного призначення.

Для підвищення прозорості та забезпечення контролю за цільовим використанням бюджетних коштів бюджетну програму, обсяг видатків на яку складає більше 1–1,5 % загального обсягу видатків державного бюджету, доцільно розподілити на декілька менших бюджетних програм.

Програмна класифікація видатків Державного бюджету щорічно уточнюється і перезатверджується шляхом встановлення бюджетних призначень у Законі України “Про Державний бюджет України”. Відповідно до Наказу Міністерства фінансів України від 28.12.2012 р. № 1448 "Про внесення змін до

бюджетної класифікації і Структури кодування програмної класифікації видатків та кредитування державного бюджету" код програмної класифікації містить сім знаків.

Код кожної бюджетної програми має відповідність коду функціональної класифікації видатків та кредитування бюджету. Програмна класифікація видатків та кредитування державного бюджету відповідно до вимог частини другої статті 40 Бюджетного кодексу України щорічно визначається у законі про Державний бюджет України.

4.2. Розпорядники бюджетних коштів

Для здійснення програм і заходів, які проводяться за рахунок коштів бюджету, бюджетні асигнування надаються розпорядникам бюджетних коштів. Згідно з наказом Міністерства фінансів України № 1619 від 22.12.2011 р., затверджено Порядок формування ***Єдиного реєстру розпорядників та одержувачів бюджетних коштів***. Цей Порядок розроблено для формування переліку всіх розпорядників та одержувачів бюджетних коштів, упорядкування мережі розпорядників бюджетних коштів нижчого рівня (далі – розпорядники нижчого рівня) та одержувачів бюджетних коштів (далі – мережа) та встановлення загальних процедур з формування Єдиного реєстру розпорядників та одержувачів бюджетних коштів.

Кошти бюджету, які отримують фізичні особи та юридичні особи, що не мають статусу бюджетної установи (одержувачі бюджетних коштів), надаються їм лише через розпорядника бюджетних коштів.

Розпорядники бюджетних коштів – бюджетні установи в особі їх керівників, уповноважені на отримання бюджетних асигнувань, взяття бюджетних зобов'язань та здійснення видатків з бюджету.

Залежно від ступеня підпорядкованості та обсягу наданих прав розпорядники бюджетних коштів поділяються на головних розпорядників бюджетних коштів та розпорядників бюджетних коштів нижчого рівня.

Головні розпорядники бюджетних коштів – бюджетні установи в особі їх керівників, які отримують повноваження шляхом встановлення бюджетних призначень.

Головними розпорядниками бюджетних коштів можуть бути виключно:

за бюджетними призначеннями, передбаченими законом про Державний бюджет України, – органи, уповноважені відповідно Верховною Радою України, Президентом України, Кабінетом Міністрів України забезпечувати їх діяльність, в особі їх керівників, а також міністерства, інші центральні органи виконавчої влади, Конституційний Суд України, Верховний Суд України та інші спеціалізовані суди; установи та організації, які визначені Конституцією України або входять до складу Кабінету Міністрів України, в особі їх керівників;

за бюджетними призначеннями, передбаченими бюджетом Автономної Республіки Крим, – уповноважені юридичні особи (бюджетні установи), що забезпечують діяльність Верховної Ради АР Крим та Ради міністрів АР Крим, а також міністерства та інші органи влади АР Крим в особі їх керівників;

за бюджетними призначеннями, передбаченими іншими місцевими бюджетами, – керівники місцевих державних адміністрацій, виконавчих органів рад та їх секретаріатів, керівники головних управлінь, управлінь, відділів та

інших самостійних структурних підрозділів місцевих державних адміністрацій, виконавчих органів рад.

Головні розпорядники коштів Державного бюджету України затверджуються законом про Державний бюджет України шляхом встановлення їм бюджетних призначень. Головні розпорядники коштів місцевих бюджетів визначаються рішенням про місцевий бюджет.

Головний розпорядник бюджетних коштів:

розробляє план своєї діяльності відповідно до завдань та функцій, визначених нормативно-правовими актами, виходячи з необхідності досягнення конкретних результатів за рахунок бюджетних коштів;

розробляє на підставі плану діяльності проект кошторису та бюджетні запити і подає їх Міністерству фінансів України чи місцевому фінансовому органу;

отримує бюджетні призначення шляхом їх затвердження у законі про Державний бюджет України чи рішенні про місцевий бюджет, доводить у встановленому порядку до розпорядників бюджетних коштів нижчого рівня (одержувачів бюджетних коштів) відомості про обсяги асигнувань, забезпечує управління бюджетними асигнуваннями;

затверджує кошториси розпорядників бюджетних коштів нижчого рівня, якщо інше не передбачене законодавством;

здійснює внутрішній контроль за повнотою надходжень, отриманих розпорядниками бюджетних коштів нижчого рівня та одержувачами бюджетних коштів, і витрачанням ними бюджетних коштів;

одержує звіти про використання коштів від розпорядників бюджетних коштів нижчого рівня та одержувачів бюджетних коштів і аналізує ефективність використання ними бюджетних коштів.

Головним розпорядникам надано право розподіляти бюджетні кошти між розпорядниками бюджетних коштів нижчого рівня, а також витратити їх на централізовані та інші заходи, на утримання апарату управління. При розподілі коштів і перерахуванні їх підвідомчим установам розпорядники коштів є головними, а при витрачанні на утримання апарату управління або на централізовані заходи вони є розпорядниками коштів третього ступеня.

Розпорядники бюджетних коштів нижчого рівня поділяються на розпорядників коштів другого та третього ступенів.

Розпорядниками бюджетних коштів II ступеня є бюджетні установи в особі їх керівників, які уповноважені на отримання асигнувань, прийняття зобов'язань та здійснення виплат з бюджету на виконання функцій самої установи, яку вони очолюють, і на розподіл коштів для переказу розпорядникам III ступеня та безпосередньо підпорядкованим їм одержувачам.

Головним чином, це обласні установи і організації, в яких є підвідомчі підрозділи. Вони також при розподілі коштів є розпорядниками коштів другого ступеня, а при витрачанні коштів безпосередньо на утримання свого апарату або витрачанні коштів на централізовані заходи є розпорядниками коштів третього ступеня. На обласному рівні розпорядниками коштів другого ступеня є: управління освіти; фінансове управління, управління казначейства; обласна податкова адміністрація, контрольно-ревізійне управління, облдержадміністрація; управління агропромислового комплексу тощо.

Розпорядниками коштів III ступеня є бюджетні установи в особі їх керівників, які уповноважені на отримання асигнувань, прийняття зобов'язань та здійснення виплат з бюджету на виконання функцій самої установи, яку вони очолюють, і на розподіл коштів безпосередньо підпорядкованим їм одержувачам.

Для всіх розпорядників коштів Державного бюджету є обов'язковим здійснення операцій по видатках через органи Державної казначейської служби України. При казначейській формі виконання Державного бюджету розпорядникам коштів відкриваються реєстраційні рахунки в органах Казначейства. Бюджетні кошти, які знаходяться на реєстраційних рахунках, використовуються розпорядниками коштів відповідно до затверджених асигнувань у кошторисах доходів та видатків, та лімітів видатків.

Одержувачі бюджетних коштів – це суб'єкт господарювання, громадська чи інша організація, яка не має статусу бюджетної установи, уповноважена розпорядником бюджетних коштів на здійснення заходів, передбачених бюджетною програмою, та отримує на їх виконання кошти бюджету.